

GOSPODARSKI LIST

za poljedelstvo, gospodarstvo, svilorejo, trtorejo i. t. d.

Izhaja dvakrat

na mesec.

1875

Velja za celo leta f. 2.

za $\frac{1}{2}$ leta f. 1.

Društveniki dobivajo ga
brezplačno.

Izdavatelj c. kr. kmetijsko društvo Goriško.

Tečaj VI.

v Gorici dne 30. junija.

List 12.

Zapopadek :

1. Občni zbor c. k. kmetijske družbe. —
2. Javne poskušnje na polji z raznovrstnimi orali. —
3. Kako moremo na rumenici bole-
havi trti pomagati? —
4. Kako moremo poznati čistost žvepla. —
5. Letina 1874. —
6. Šorthornska goved. —
7. Koliko gospodar-
skih učilnic je v Avstriji. —
8. Da se gozdom škoda po lubadarji
(knavru) odvrne. —
9. K povzdigi govedoreje —
10. O boleznih vina.

Občni zbor c. k. kmetijske družbe.

C. k. kmetijska družba v Gorici razpošilja sledeče vabilo :

P. T. Gospod!

Vsled današnjega sklepa odbora c. k. kmetijske družbe si
jemljem čast pozvati p. n. gg. ude k občnemu zboru, ki se bo držal
8. julija t. l. ob 10. uri zajutra v družbinem uradu, kjer se bodo
obravnavale točke po sledečem

dnevne red:

1. Sporočilo o družbini delavnosti in o njenem stanji.
2. Pregled računa za l. 1874.
3. Račun o državni podpori za l. 1874.
4. Volitev podpredsednika.
5. Sporočilo postavnega odseka o premembi §. 43 družbinih pravil.
6. Odborovo sporočilo o predlogu gradiščanske podružnice glede po-
delitve kake odlike.

V Gorici, 31. maja 1875.

Podpredsednik
Vilj. žl. Ritter.

Javne poskušnje na polji z raznovrstnimi orali.

Na Štírskem in tudi drugod napravljajo kmetijska društva v posameznih okrajih poskušnje z raznovrstnimi kmetijskimi stroji, t. j. z različnimi orali n. pr. Hohemheimsko, Zugmajerjevo, Vidačevo, Grignonovo, obračljivo, i. t., z branami, valerji, ekstirpatorjem itd. ktere morejo kmetovalci presojevati, da se sami prepričajo o vrednosti kakega stroja za njih kraj in zemljo. Kmetovalec hoče popred videti in prepričan biti o dobroti stroja, potem še le ga kupi, kar je tudi popolnoma prav. On nima toliko denarjev, da bi jih zamestaval za draga orala, ktera mu kedo priporoča, ne da bi znal, ali je dotično oralo za njegovo zemljišče. Da bi tudi naše društvo take poskušnje napravljalo, saj ima kmetijska šola dovolj strojev, ktere lahko za to porabi kmetijsko društvo. Kmetijske podružnice bodite delalne in skrbite, da s prošnjami dosežete pri glav. odboru, kar vam treba.

Kako moremo na rumenici bolehavi trti pomagati?

Kakor hitro postaja perje trte rumeno, napraviti je treba na straneh trte sè železnim kolom 2 čevlja globoke luknje, v ktere se vlije blizo 8 bokalov hlevske guojnice, kteri se je primesila pest pepela. V malo dneh opešane trte zopet ozelenijo in se popravijo.

„Boscarolli.“

Kako moremo poznati čistost žvepla.

Kakor pri vsakej reči, tako se vršè sleparije tudi pri žveplu, kterega kupujejo umni trtorejci za prekristno žvepljanje trt, da jih obvarujejo trtne gljivične bolezni. Poznati pa moremo, da je žveplo popolnoma čisto, če vlijemo na žveplo v steklenici nekoliko žveplene-ga ogljenca, kterega lahko kupimo v drogerijah, potem dobro steklenico tresemo; če je žveplo čisto, raztopi se vse, kar pa je nečistega, ostane neraztopljeno.

Letina 1874.

V avstrijskih deželah bila je lanska letina bogata, kakor nam to dokazuje uradna žetvena statistika, ktero je ministerstvo kmetijstva za l. 1874 izdalo.

Vsega žita se je pridelalo 153 milijonov vaganov (en vagan = 2 polonika). Da je letina 1874 bila obilna, kaže nam sledeči primerljeje:

	Leta 1869 — 1870,	1871 — 1872,	1873,	1874		
je bilo <i>psenice</i>	18·9,	20·9,	20·7,	18·2,	18·6,	24·1
" <i>rži,</i>	43·8,	44·7,	42·5,	37·5,	32·4,	46·2
" <i>ječmena,</i>	25·1,	26·4,	26·6,	26·8,	27·5,	28·4
" <i>ovsa,</i>	44·6,	46·3,	52·5,	55·3,	48·7,	45·6
" <i>koruze,</i>	7·9,	6·8,	6·3,	8·1,	8·4,	9·4
	milijonov vaganov.					

Šorthornska goved.

V našem listu smo že večkrat povdarjali veliko vrednost in sposobnost Šorthornske angleške govede za pitanje. Na grajščini Altenburski so poskusili domače plemo požlahniti ali križem pariti sè Šorthornsko govedo. Vspeh je bil odličen, ker dve leti stare govede so tehtale po 14 centov. Naj teži in stareji vol (3 leta) je tehtal 17 centov, naj mlajši vol ($1\frac{2}{3}$ leta star) je tehtal 13 centov in 98 funtov. Navadno se sme 35 odstotkov od žive teže odšteti pri klanju govede domačih plemen, pri teh pa je bilo le 21 odstotkov.

Tudi meso je okusneje in mesarji Dunajski prav radi 4—5 fr. več za cent obljubijo in plačujejo.

Koliko gospodarskih učilnic je v Avstriji.

Nizih kmetijskih šol je 27,	
srednjih " " 9,	izmed teh Goriška tudi sè slov. uč. jezikom
visokih " " 2,	
nizih gojzgarskih " 6,	Kranjska Šnepergska sè slov. učnim jezikom
in gozd. viša šola je 1,	
nizih vino in sadje-	
rejskih in vrtnarskih je 17,	Kranjska Slapska sè slov. učnim jezikom
srednja vinorejska v	
(Klosterneuburgu) 1,	
nizih živinozdravniških 4,	Krajska Ljubljanska sè slov. uč. jezikom
in viših " 1,	
čebelorejska šola 1,	
lanorejska " 1,	
pivarska " 1,	
svilorejska " 1,	

Da se gozdom škoda po lubadarji (knavrju) odvrne.

Razglas c. k. deželne vlade Kranjske od 30. maja 1875.

Po Gorenjskem se je v gozdih prikazal strašno škodljivi lubadar. Zarad bližine naše dežele posebno Tominskih krajev priobčimo podučljiv razglas:

Da se odvrne nevarnost, katera preti gozdom po razmnožitvi lubadarja (Borkenkäfer), zato ukazuje c. k. deželna vlada sledeče naredbe:

1. Vse kladje, podrtina po vetru in snegu, kakor tudi visoki štori se morajo v nižjih legah, to je do 2000 čevljev (630 metrov) nadmorske visokosti, do 15. junija t. l., in v viših legah, to je, nad 2000 čevljev nadmorske visokosti, najdalje do konca junija t. l. olubiti (obeliti) in, da se v skorji (lubu) nahajajoča se zalaga (ličinke ali lube) pokonča po vplivu zraka in solnca, se mora obeljena skorja tako razgrinjati, da je notranja stran gori obrnjena, ali se mora pa les koj zogljeniti ali skorja sožgati, tako da se zalaga popolnoma ugonobi.

2. Ako bi se pri lubenju našli že hrošči (kebrički), če tudi samoteri, kar se utegne pripetiti pri zakasnjem ali preranem nalletu, tedaj se mora vsakakor sožgati obeljena skorja z žuželkami vred.

3. Tudi tistim, ki les kupijo in ki imajo pravico do služnosti, je dolžnost, ako se jim je že posekani les izročil, ta les obeliti v obroklih, kakor je to pod 1. in 2. predpisano, ter ima dotični posestnik gozda dolžnost, čuvati nad tem, da se to zgodi, in če bi se zamudilo, to naznaniti politični oblastniji.

4. Močnejše veje, katere se ne dajo lahko obeliti, in vsi vršički, ki niso za rabo, se morajo na mestu sožgati, toda s potrebno varnostjo, da ne nastane požar.

5. Samo po sebi se razume, da te naredbe zadevajo storžnato drevje in posebno smreke in mecesne, veljajo pa te naredbe ne le za gozde, ampak tudi za vsa ležišča in ograje, sploh za vse prostore in stvari, kjer leži ali se rabi smrekov ali mecesnov les v skorji.

6. Povsod, kjer se zapazi lubadar, se mora, ako se ni to že storilo v drugi polovici meseca junija, zadostno število dreves

nastaviti, v katere se lubadar najrajši naseli, da bo mogoče ugonobiti tudi jesenski nalet, ki gotovo pride.

7. Za steljo se smejo stoječe smreke klestiti samo po predpisu §. 12 gozdne postave, ter se smejo za ta čas veje samo odžagati, da se ne poškoduje deblo. Tako isto je popolnoma prepovedano, na deblih smolo brati, debela krožiti (majiti) in jih kakorkoli poškodovati, da ne pridejo v bolehní stan, kateri pospešuje nalet lubadarja.

8. Za ograje iz smrekovih debelc ali za popravo tacií ograj se sme rabiti samo obeljen les.

9. Okrajnim glavarstvom se naroča, najostreje čuvati nad tem, da se bodo spolnovale te naredbe, in zoper mudljivce ali prestopnike brez prizanašanja postopati po cesarskem ukazu od 20. aprila 1854 drž. zak. šte. 96.

K povzdigi govedoreje.

Govorili smo v zadnjem listu o potrebi, da se ustanove zgledne in umne kravarije, ktere bodo izrejevale za našo deželo primerno in potrebno goveje plemé. Dosedaj je kmetijsko ministerstvo vsem deželam oziroma dotičnim glavnim kmetijskim družbam dajalo precejšne podpore, s kterimi so se nakupovali žlahni biki pa tudi telice iz ptujih krajev. Nekatere dežele so dotični denar porabile za razdelitev premij. Če pomislimo, da je za konjerejo v vsaki deželi posebna komisija od vlade zbrana, ktera nadzoruje in izvršuje nalog povzdige konjereje, da se veliko denarja državnega odloči za to stroko, in če resno preudarimo veliko važnost govedoreje za celo Avstrijo, posebno pa za planínske dežele, ktere imajo edino le v dobri govedoreji pravi temelj blagostanja in boljšo prihodnost pričakovati, menimo, da bi bila po vsem opravičena naša in vseh za povzdigo govedoreje resno mislečih strokovnjakov želja, da bi vlada za ta oddelek splošne živinoreje kolikor le mogoče velike svote žrtvovala, ker tudi za dober denar in pri naj bolji volji ne more včasih umen gospodar kupiti boljše živine, ker doma v deželi je ni in za eno ali dve glavi iti v oddaljene kraje mu ne kaže. Vedno se glasi, oj kako revna je naša goveda; kaj pomaga stokanje, skrbeti treba, da dobimo v deželo dovolj dobre plemenite živine, s ktero bomo

z umnim in tudi stanovitnim križem parenjem zamogli popraviti našo govedo.

Z nakupovanjem plemenite živine iz ptujih dežel pa bomo le malo opravili, ker ondotni kraji sami še le izboljšujejo njihovo goveje pleme, kakor sem uže v prvem oddelku te razprave poudarjal; oni imajo dobro za povzdigo in zboljšanje sposobno kri, pa popolnoma dobra ni še njih živina, še ji veliko pomanjkuje. Dobre, pa še manj izvrstne živine ne bodo prodajali zgornje Štirski živinorejci pa tudi Belanci ne, ker Belansko pleme je dobro in izvrstnih lastnostij, pa potrebuje šeumnega plemenjenja i. t. Labodska tudi Mariadvorska goveda je dobra tvarina pa še nepopolna.

Nahajajo se pri vseh teh v istini dobrih plemenih uže izvrstne živali, pa takih ne bomo dobili, še za izredno visoke cene ne prav lahko. Če uže tedaj resno hočemo zboljšati domačo kri, skrbimo, da za to dobimo izvrstne ptuje, a ne le prilično dovolj sposobne krvi. Zakaj se za konjerejo kupujejo lepi po vsem nepomanjkljivi žebeci, ki se po 800 tudi črez tisoč gold. plačujejo? Gotovo zato ker učijo konjerejski strokovnjaki, da mladiči posebno po očetu zunanje lastnosti podedujejo, tedaj da bodo mladiči po pomanjkljivem žebeu, ki ima n. pr. preveč poobešen križ, ali grdo pretežko glavo, ali prešpehast tumpast vrat, ali slabe noge i. t. podedovali one pogrške. Prav enaka velja za govedo, in to po naravnih zakonih ploodenja.

Takih dobrih žlahnih žival pa bi zamogli preskrbeti si le, ko bi imeli v deželi veliko umnih in strogo nadzorovanih kravarij, v katerih bi se vsako mlado slabotno živince od izreje izključilo in le prav zdrave in lepe živali odgojevale. Rekel bi mi lahko kak posebno ognjen zagovornik sedanjega ravnanja, saj smo uže toliko sto bikov vpeljali v deželo in razdelili po vseh občinah dežele, tedaj da se uže doma nahaja zboljšana kri. Na to odgovarjam le kratko, kar sem o tej prevažni točki večkrat razpravljaj, namreč, le z umnim in stanovitnim križem parenjem bomo našo govedo zboljšali, nikedar pa ne, če smo enkrat kupili žlahnega bika in z njim plemenili naše krave, mladina pa se na dalje med seboj pari in množi.

Če hočemo s križem parenjem požlahniti našo govedo in zberemo za to n. pr. Muricodolsko pleme, treba, da se vsaj skoz 5—6 rodov poslužujemo za plemenje vedno čiste Muricodolske krvi, tedaj bikov, ki so čiste krvi.

Mladina, ktera postane na oplemenitvi naše domače krave z

Muricodolskim bikom, je še le na pol zboljšana, njo moramo zopet plemeniti s čisto krvijo, tedaj z izvirnim ali čistim Muricodolskim bikom, prav tako tretji, četrti, peti in šesti rod. Potem še le smemo upati, da je naša domača kri do dobrega požlahnena. Iz tega je razvidno, da bomo še mnogo let potrebovali prav čistih bikov, ki so tudi po vsem sposobni za plemo. Teh pa bo kaj težko pri kmetovalcih najti, ker preradi opustè strogo skrb, in ko se krava poja gledajo posebno ob času velikega nujnega poljskega opravila, da kravo le do kakega bika priženò. Pa tudi bolj skrbni posestnik, ki ima v domačem hlevu krave in žlahnega bika, še ni sposoben, da bo lepo živino izrejeval, če ni ravno umen živinorejec, ker tisti, ki hoče res lepo živino odgojevati, mora biti prav dobro seznanjen z vsemi vodili umne živinoreje, on mora skrbno in vestno zbirati živino za plemo, skrbno odgojevati mladino, je ne pred časom rabiti za plemo itd.

Ker pa to marsiktero žrtev in skrb zahteva, treba, da vlada pomaga takim gospodarjem, ki bi ustanovili umne kravarije s primernimi podporami v denarjih, kakor to dela za konjerejo, in z ukazom, da se bodo iz takih kravarij vsa živinčeta od kmetijskih družtev pokupila in po deželi razdelila; vlada oziroma dotične deželne kmetijske družbe pa imajo pravico nadzorovanja in določevanja posebnega načrta, po katerem se ima ravnati živinorejec, to je, lastnik umne kravarije. Potrebna bi bila tudi postava za povzdigo govedoreje, kakoršna je uvedena v Švici, kder ne sme noben gospodar rabiti in spuščati bika, ki ni potrjen od posebne za to zbrane komisije. Tudi naša vlada je posameznim deželnim zborom predložila načrt postave, ktero bodo dežele vpeljale s primerno premembo nekterih paragrafov, ker za vse dežele ne more enaka postava vgajati.

Le po taki poti bomo dospeli do zaželenega cilja, gotovo da treba tudi resne volje živinorejcem, ki ne smejo pozabiti, da krava pri gobcu molze in da naj žlahniše goveje plemo postane revno in celo grdo, če nima prave umne strežbe.

O boleznih vina.

Spisal dr. A. Monà.

(dalje).

Grenkost vina.

Ta bolezen se nahaja večkrat pri dve ali tri leta starih vi-

nih, ter postanejo grenka. Posebno rudeča ali črna vina so tej bolezni podvržena.

Glivica, ki to bolezen proužročuje, ni vedno jednake podobe, kakor pa glivice drugih bolezni, ki imajo vedno eno in isto podobo. Spočetka ima ta glivica okroglo nekoliko plošnato podobo, se nahaja večkrat nakopičena, včasih pa tudi posamezna. Včasih ima pa glivica bolj valkasto podobo, včasih zopet cerkasto, in so ravne ali pa nekoliko zakrivljene in imajo v sredi več črnih toček.

V obče pa ima ta glivica večkrat veliko sličnost z glivico, ki razkroji vinsko kamenje, zatoraj je mnenje še različno, ali je ta glivica sama za se, ali pa da je neki izrastek od prejšnje glivice. Ako se vino kemično preiskuje, opazi se, da je vinska kislina in vinsko kamenje popolnoma spreobrnjena, kajti naredi se iz nje oglenceva kislina, očetna kislina in oglencevo kisli in očetno kisli kali.

Tudi barvila, čreslovina, in tudi sladov, ki bi se v vinu še nahajal, se spremene in razkrojijo.

Vino rudečkasto barvo zgubi in postane rumeno-rujavkasto.

Bolezen se v naših krajih ne nahaja pogostoma, zatoraj nimamo dozdej še pravih pripomočkov. Naj bolji pripomoček je gotovo žvepleno sokislo apno, ker ono tudi vmori glivice te bolezni, ki se nahajajo na dnu posode.

Če je vino postalo grenko, se težko še popravi, tudi z filtriranjem se vino ne zboljša. Večkrat se opazi, da se vina, ki so v steklenicah postala grenka, kasneje same zboljšajo, ker je grenkost, spojena z drugimi tvarinami padla na dno.

Duh po dimu.

Nemška vina posebno dobijo večkrat neugoden okus po dimu, tako, da ni več za piti.

Glivica te bolezni, imenovana *Botritis cinerea* je velike, podolgalsto okrogle podobe, zelenkaste barve, ki se pa kasneje spremeni v rujavkasto.

Ta bolezen nastane posebno v onih letih, kedar se zaradi deževnega vremena trgatov odlaša, in kjer se bolezen tete nahaja.

Skušnje ne uče, da tudi to bolezen vniči popolnoma žvepleno sokislo apno.

(Dalje sledi).